

Krúdy alvó könyvei

Félbemaradt sorozatok
Egy különös rejtély

Krúdy Gyula születésének centenáriuma alkalmából számos emlékezés, tanulmány, munkásságát méltató-elemző könyv jelent meg. Alig esett azonban szó Krúdy alvó könyveiről, azokról a művekről, amelyek különböző okokból soha vagy csupán a felszabadulás után jelentek meg. Ezek a torzók szinte fel sem tűnnek a hatalmas életmű árnyékában. Az irodalomkutatás Krúdy-nak több mint húsz alvó könyvéről tud. Nem érdektelen sorra venni néhányat.

Nem volt szerencséje

A Singer és Wolfner kiadó 1914-ben jelentette meg először a fiatal, de akkor már sikeres író összegyűjtött munkáit. A sorozatot 16 kötetre tervezték, de csak nyolc jelent meg belőle. Évekkel később pótlólag még kettőt megjelentettek: 1916-ban egy „Szindbád” novellagyűjteményt, 1917-ben pedig az „Ősi utazások a vörös postakocsin” című regényt (ezek a gyűjteményes sorozat tervezésekor még meg sem íródtak). A megjelent nyolc kötet nem sok újat adott az olvasóknak, mindössze két könyv, a „Puder” és a „Palotai álmok” című tartalmaz néhány új novellát és egyetlen regényt. A többi mind újra kiadás, noha a lapok hasábjairól akkor már százával lehetett volna összegereblyezni az azóta remekműveknek megismert elbeszéléseket.

A gyűjteményes kiadásokkal egyébként soha sem volt szerencséje Krúdynak. A Singer és Wolfner, majd később az Athenaeum üzletpolitikai megfontolásból nem vette figyelembe az író elképzeléseit. Így volt ez az 1925-ös, majd az 1928-as, tizkötetes válogatott művek kiadásánál is.

Végül is a Singer és Wolfner 1914-es ígéretéből hat könyv maradt el, s amennyire utólag megállapítható, pontosan ezek tartalmazták volna az életműnek az 1910-es évek után keletkezett kiadatlant, maig is alig pótoló részét. Az elmaradt kötetek: „Éji zene”, „Tivoli”, „A pesti tekintetes úr”, „Szarvasgomba-emberek”, „Szegegyi leányok” és „Ifjúság”. Ami az utóbbit illeti: ilyen című könyve 1899-ben jelent már meg Krúdynak, s minden bizonnyal ennek újra kiadását tervezte, bemutatva ifjúkori munkásságának legjavát. Érdekes, hogy e könyv 1914-ben „Margit története” címen a Tolnai Világlapja kiadásában jelent meg. Krúdy azonban nemcsak a kötetét, hanem valamennyi novella címét is megváltoztatta. (Ez nála gyakori fogás volt, nyilván azért, hogy az újra közlés miatt ne támadjanak kiadási nehézségei.)

A Tanácsköztársaság bukása megakadályozta egy másik tervnek valóra váltásában is. A Magyarországon és a Déli Hírlapban állandó rovata volt, a „Fehér napló”, illetve a „Forradalmi arcképcsarnok”. Az itt megjelent írások legjavát a tervezett „Magyar Köztársaság” című almanachjához válogatta. Kiadására a Franklin Társulat vállalkozott. 1918 végén elkészült Márton Ferenc szép kötetborítójára. A kiadási munkák azonban nehézkesen haladtak.

A Franklin 1918 decemberében értesítette az író, hogy amennyiben művére 500 példány feletti megrendelést tud benyújtani, a könyvet 15 koronáért fogják árusítani. Hogy a kötet nyomása megkezdődött-e, arra nincs bizonyíték, megjelenése azonban a Tanácsköztársaság bukása miatt meghiúsult. Megmaradt viszont a könyv tartalomjegyzéke, Krúdy kezeírásával.

KIADÓI HIRDETÉS 1914-ből
Amennyiben 500 példány

Ebből megtudjuk, hogy az almanach életképek és portrék sorozatát adta volna, a „Tegnapok ködlovagjai”-hoz hasonló, lazán összefüggő, 31 darabból álló füzért. Írás szerepelt volna benne többek között Garamiról, Károlyiról, Böhmről, Kunfiról, Fényes Lászlóról, a forradalom kitöréséről, 1918 szilveszteréről és a Tanácsköztársaság hétköznapjairól. (A soha meg nem született könyv kilenc írása egyébként 1920-ban bekerült az író „Miatyánk évéből” című publicisztikai gyűjteményébe.)

Minden bizonnyal a viharos történelmi idők hiúsították meg „Lujza utazásai” című novelláskönyvének megjelenését is. Az írások készen álltak sőt 1918 végén már hirdették is a könyvet mint előkészületben lévő. Ezt az Athenaeum adta volna ki a népszerű Modern Könyvtár sorozatában. Fennmaradt egy másik tartalomjegyzék is, ugyancsak Krúdy írásával. A papírlap telején látható a kötet címe: „Magyar sors”. A jegyzékben 21 írás szerepel válogatás azokból a tárcákból, amelyek 1921-ben a Magyarországi hasábjain, az író „Pesti levelek” sorozatában jelentek meg. A „Magyar sors”-ot valószínűleg 1922-ben szeretete volna kiadni. (Az író életművének 25 kötetre tervezett, minden korábbinál teljesebb kiadását Barta András szerkesztésében 1976-ban kezdte megjelentetni a Szépirodalmi Könyvkiadó. A sorozaton belül a tervek szerint több vaskos kötetet kap Krúdy kiterjedt és kevésbé ismert publicisztikai munkássága. Az egyiknek a címe éppen „Magyar sors” lesz.)

Pálmay Ilka előfizetői

Érdemes ezúttal is megemlíteni a Krúdy-életmű egy különleges darabját, a „Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban” című regényt. Az Athenaeum már 1922-ben sajtó alatt lévőnek hirdette az új Krúdy-művet, amely maig sem jelent meg. A háttérben irodalomtörténeti rejtély áll. A „Mit látott Vak Béla...”-ból ugyanis hét folytatás 1921-ben megjelent egy bécsi magyar folyóiratban, az Új Könyvben, a közlés azonban nem fejeződött be, mert a lap megszűnt. A kézirat nem került elő, így még ma sem tudható, hogy az író végül is befejezte-e regényét?

A kockás gavallérnak is nevezett Podmaniczky Frigyes halála előtt úgy rendelkezett, hogy emlékiratait csak 100. születésnapja után lehet felbontani. Krúdy 1924-ben ásta be

magát a terjedelmes irományba, hogy regényt írjon a változatos életű bárórol s persze a korabeli Pest-Budáról. Anyagi nehézségei ezúttal is arra ösztönözték, hogy először novellákat, tárcákat és életképeket írjon a lapokba a gazdag anyag alapján. Haláláig több mint harminc cikket írt Podmaniczkyról, a tervezett regény azonban nem került ki tolla alól. Az elkészült darabok sem rakhatók össze folyamatos regénnyé, mint későbbi Bródy-sorozata. Az írások legjava végül 1973-ban jelent meg „Budapest völegénye” címen. Korfesto erejű regényvázlat.

Tevanékkel Krúdy jó kapcsolatot tartott fenn. 1926-ban ismét levelet küldött Békécsabára, s kiadásra ajánlotta a Színházi Életben kezdődő „Primadonna” című regényét. Azzal kecsegtette a kiadót, hogy Pálmay Ilka, az egykor ünnepezt színésznő, a regény főhőse, maga is tudna néhány száz előfizetőt gyűjteni. A regényt — ki tudja miért — akkor nem adták ki. Csak 1958-ban jelent meg.

Még ugyanabban az évben az „Ady Endre éjszakai” című, inkább emlékiratnak, mint regénynek nevezhető munkáját küldte meg Tevan Andornak. Sürgette a döntést: „...itt Pesten esetleg még most ki lehet hozni a könyvet akár a karácsonyi piacra.” Ez az érdekes és nehezen hozzáférhető Krúdy-mű is aludt jó néhány évig, míg 1948-ban kis példányszámban meg nem jelent. Annak idején csak a Nyugat közölt belőle részleteket.

A következő évben, 1927-ben Krúdy ismét Tevanékhoz fordult, pénzt követelt tőlük, emiatt kapcsolatuk megromlott, sőt megszakadt. Ez a magyarázata, hogy a „Tegnapok ködlovagjai”-nak újabb darabjait már nem Békécsabán akarta kiadni. A portré-sorozat 1925-ben megjelent kötetek nagy sikert aratott; ezt nemcsak tartalmának, hanem művészi kiállításának is köszönhet.

Az író már akkoriban foglalkozott egy második kötet összeállításával, ám Tevan türelmeire intette: „A második kötet megvételéről viszont korai még tárgyalni, mert mint személyesen is megállapodtunk, csak az első könyv sikeré után lehet szó a második könyv kiadásáról.” Krúdy végül úgy döntött, hogy a folytatást saját kiadásában jelenteti meg, számozott, aláírt, úgynevezett amatőr kiadásban. Erre valójában csak egyszer kényserült, 1931-ben, amikor hatyúdalt, az „Élet álom” című elbeszéléskötetét adta ki saját költségén. A „Tegnapok ködlovagjai” folytatásának megjelenése anyagi okokból esett kútba, pedig az író 1927-ben, a Liget szanatóriumban még előfizetési ívet is fogalmazott. A lapok hasábjain a 20-as évek derekán szép számmal felvonult „kődlovagok”, valamint a Magyarországon megjelent „A XIX. század vizitkártyái” című, hasonló portré-sorozat kötetnyi kiadatlan da-

rabja ugyancsak a már említett, új életműsorozat újdonsága lesz.

A „Bródy Sándor vagy a Nap lovagja” című regény a 20-as évek végén jelent volna meg. Az anyag legnagyobb részét 1927-ben sorozatban közölte a Pesti Napló, ám a regény összeállítását csak az utókor végezte el: 1957-ben jelent meg. (E regény kéziratának három lapja nem is olyan régen bukkant fel a használtkönyvpiacra.)

Nem áll módunkban

Az eladósodott, nagybeteg író 1931-ben ismét csalódás érte. A vérvadát leleplező „Tiszaeszlári Solymosi Eszter” című, méltán remekműnek mondott regényét is szeretete volna könyv alakban viziontlátni. A Pantheon Irodalmi Intézet RT, amely korábban már megtagadta „Festett király” című művének kiadását, ezt válaszolta: „Ma kaptuk vissza lektorunktól Nagyságod kéziratát, aki a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a regényről és kiadását melegen ajánlotta. Mi ezek után újból megfontolás tárgyává tettük a dolgot és sajnos arról kell Nagyságodat értesítenünk, hogy anyagi természetű okokból nem áll módunkban a regény kiadását magunkra vállalni.”

Fennmaradt levelek tanúskodnak róla, hogy más kiadóknak is elküldte a regényt, de mindenütt elutasító választ kapott. Nyilván e sikertelenség sorozat járt az író fejében („Valakit elvisz az ördög” című regényét sem vállalták ebben az időben a kiadók), amikor 1931 júliusában ezeket a sorokat írta a Reggel-ben: „Soha annyi analfabéta nem volt Magyarországon, soha ily irtózat a gondolkodásra készítő íróktól, soha ily kietlensége az irodalomnak.”

A „Tiszaeszlári Solymosi Eszter” újralfedezésére a szocialista magyar könyvkiadás vállalkozott. Utóelő érdemei vannak e téren a Magvető Könyvkiadónak, amely elsőként, és már az ötvenes évek második felétől megjelentette Krúdy műveit, köztük — a hetvenes évek közepén — néhány eltemetett, elfeledett Krúdy-művet, így a „Tiszaeszlári Solymosi Eszter”-t is.

Krúdy felett 1932-ben már össze-csaptak a hullámok, s a nyár végén betegsége ismét szanatóriumba kényszerít. Mint egy segélykiáltás, úgy hangzik az a levél, amelyet a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumnak írt, ötszáz pengő segélyt kérve Garibaldiról szóló ifjúsági regénye megírására. Kérését azonban fedezethiányra való hivatkozással elutasították.

FEHÉR BÉLA